

родствена група от друга страна, като за недопустим се приема екзогамен за групата брак.

В България религията става и разграничител между някои групи главно уседнали цигани, живеещи в съседство. Така една махала може да се състои от две части - в едната да живеят "турски цигани" (мюсюлмани), а в друга "български цигани" (християни), но и двете общности спазват стриктно ендегамията. Но при групи с еднаква професия и еднакъв начин на живот религията може да бъде първия видим белег за различие - напр. групата на циганите калайджии-мюсюлмани не е родствена и няма нищо общо с групата на калайджии-християни. Но и в тези случаи различната религия не е основен, а само допълнителен белег на диференциацията.

Комплексът на празниците, обичаите и обредите също не носи, по отношение на циганската група, специфични етнически характеристики. Всъщност и в цялата материална и духовна циганска култура е невъзможно да се отграничат някакви специфични, само цигански черти, тъй като аналози могат да се намерят както в древноиндийските култури, така и в етнографския материал на европейските народи.

Все пак разлики в празнично-обредната система на отделни цигански групи има, на първо място поради различните влияния на нееднородната околна среда и макрообществото. Тези отлики се забелязват и отчитат, когато се отнасят до чужда група. При родствени групи или при части от една и съща група толерантността е значителна, а честа е и неинформираността за отделни вариации в празнично-обредната система. Не рядко в една и съща група отделните обредни практики се различават значително, особено при трансгранични групи или когато части от групата живеят в различни региони на една страна. Напр. "ловарите" в България, бивша Югославия, Италия, Швеция празнуват Гергьовден, а в Унгария, Чехо-Словакия, Полша - не познават този празник.

Факторът, който действително рязко отграничава една група от друга, е груповото самосъзнание. Циганинът се чувства първо член на своята група или метагрупова общност, а чак след това идват, йерархично подчинени, другите форми на самосъзнанието. И макар те понякога да се припокриват взаимно, никога не закриват груповата идентичност. Дори в редките случаи на демонстриране на общоциганско етническо самосъзнание се откроява рязко отрицателното отношение и дори пълното отхвърляне на чуждите цигански групи. Тук се проявява и най-